

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รายงานสถานการณ์มลพิษของประเทศไทยระบุว่า มีขยะเกิดขึ้นทั้งหมด 30.27 ล้านตัน (เท่ากับน้ำหนักคน 500 ล้านคน) แบ่งเป็นขยะทั่วไป 27.20 ล้านตัน ซึ่งมีแหล่งกำเนิดจากชุมชน 15.11 ล้านตัน และจากอุตสาหกรรม 12.09 ล้านตัน และหากเปรียบเทียบปริมาณขยะทั่วไปที่เกิดขึ้นกับเมื่อ 5 ปีที่แล้ว พบว่า มีอัตราเพิ่มขึ้น 0.652 กิโลกรัม/คน/วัน ขณะที่ในการกำจัด พบว่า 5.28 ล้านตัน เป็นการกำจัดที่ไม่ถูกหลักสุขาภิบาล ภาคตะวันออกเป็นภูมิภาคที่มีขยะอันตรายสูงที่สุด คิดเป็นร้อยละ 46.50 ของขยะอันตรายที่เกิดขึ้นทั่วประเทศ (กองควบคุมมลพิษ, 2552)

การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมที่ได้กล่าวข้างต้นสามารถที่จะป้องกันได้เพื่อมิให้ลุกลามเกินไปกว่าที่จะสามารถแก้ไขได้ โดยประชาชนทุกคนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ สิ่งแวดล้อมไม่ได้เป็นของคนใดคนหนึ่งหากแต่ทุกคนในชุมชนต่างเป็นเจ้าของร่วมกันดังนั้นในการดำเนินการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมจึงไม่ได้เป็นหน้าที่ของใครคนใดคนหนึ่ง หน่วยงานใด หน่วยงานหนึ่งที่จะเป็นผู้ดำเนินการแต่เพียงฝ่ายเดียว การดูแลและรักษาสิ่งแวดล้อมเป็นสิ่งสำคัญสำหรับมนุษย์ เพราะหากสิ่งแวดล้อมโดยรอบตัวเราถูกทำลาย หรือเสื่อมสภาพลง ย่อมส่งผลกระทบต่อทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อตัวมนุษย์โดยทันที ปัจจุบันปัญหาสิ่งแวดล้อม หรือมลพิษทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดรอบตัวเรามีทั้งปัญหาน้ำเน่าเสีย ขยะมูลฝอย สารพิษ กากของเสียจากการขุดถ่าย (อุจจาระและปัสสาวะ) ฝุ่นละออง เสียงรบกวน และความเดือดร้อนรำคาญต่าง ๆ การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันทุกฝ่าย มิใช่ถือว่าเป็นหน้าที่ของรัฐเพราะเก็บภาษีไปแล้วหรือโยนความรับผิดชอบให้กับประชาชนเพราะขยะส่วนใหญ่มาจากบ้านเรือน หรือกล่าวหาโรงงานต้องรับผิดชอบเพราะผลิตขยะมาก และยังได้กำไรจากการผลิต การร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพจะต้องเข้าใจปัญหาต้องมีจิตสำนึก และต้องมีความรับผิดชอบร่วมกันจึงจะประสบความสำเร็จ (อานันท์ ปันยารชุน, 2548)

ปัจจุบันคนไทยผลิตขยะมูลฝอยเฉลี่ยวันละประมาณ 40,000 ตัน โดยคนกรุงเทพฯ ผลิตขยะ 8,291 ตันต่อวัน ในจำนวนนี้เป็นขยะถุงพลาสติกถึง 1,800 ตัน ส่วนเขตเทศบาล รวมทั้งเมืองพัทยา ผลิตขยะ 12,635 ตันต่อวัน และนอกเขตเทศบาล ผลิตขยะ 18,295 ตันต่อวัน แต่ที่เลวร้ายไปกว่านั้น กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเคยคาดการณ์ในปี 2550 ว่าในปี 2554 นี้ทั้งประเทศจะมีการผลิตขยะเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 7,000 ตันต่อวัน

ขยะในจังหวัดชุมพรมีปริมาณเพิ่มมากขึ้น ซึ่งท้องถิ่นมีขยะเฉลี่ยประมาณ 3ตัน/วัน ทำให้ต้องเสียค่าใช้จ่ายปีละประมาณ 120,000-150,000 บาท รวมทั้งต้องเสียค่าน้ำมัน 40,000-50,000 บาท/ปี และมีจัดแยกขยะแล้วนำมาใช้ใหม่ ทำผลิตภัณฑ์อินทรีย์/หมักและรณรงค์ ชุมพรมีปริมาณขยะเกิดขึ้นทั้งจังหวัดประมาณ 80-100 ตัน/วัน หรือราว 36,500 ตัน/ปี (เทศบาลเมืองชุมพร, 2554)

เทศบาลตำบลปะทิว ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการรับผิดชอบต่อการจัดการสิ่งแวดล้อมที่มีผลกระทบและเป็นอันตรายต่อสุขภาพ และถือเป็นภารกิจหลักของเทศบาลที่จะต้องดำเนินการ โดยเฉพาะปัญหาขยะมูลฝอย ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความสำคัญและต้องดำเนินการแก้ไขปริมาณขยะในเขตเทศบาลตำบลปะทิวที่เพิ่มสูงขึ้นเรื่อย ๆ จากการอุปโภค บริโภค ของผู้คนที่เพิ่มมากขึ้นตามลำดับ อีกทั้งยังมีขยะที่ย่อยสลายได้ยากในปริมาณมาก จากการขยายตัวของภาคเศรษฐกิจ รวมทั้งความเจริญทางเทคโนโลยีต่าง ๆ รวมถึงปัญหาสถานที่กำจัดขยะของเทศบาล ซึ่งเทศบาลตำบลปะทิวไม่มีสถานที่สำหรับทิ้งขยะเป็นของตนเอง โดยใช้สถานที่ของเทศบาลเมืองชุมพร จึงเป็นภาระหนักของเทศบาลที่จะต้องดำเนินการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งด้านงบประมาณ การเก็บ ขน การกำจัด และเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมและตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อม โดยต้องแก้ไขที่สาเหตุของปัญหา คือ การลดปริมาณขยะ ณ แหล่งกำเนิดของขยะ ซึ่งก็คือจากรั้วเรือนต่าง ๆ โดยส่งเสริมให้นำวัสดุที่ใช้ซ้ำ และนำขยะกลับมาใช้ประโยชน์ การจะแก้ปัญหาให้ได้ผลระยะยาวนั้นต้องเริ่มจากจุดเล็ก ๆ ด้วยการปลูกฝังจิตสำนึกที่ดีในเรื่องการทิ้งขยะให้กับเด็ก ๆ ให้พวกเขาได้เห็นความสำคัญและประโยชน์ของการคัดแยกขยะ รวมถึงประชาชนในชุมชนมีส่วนร่วมในการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ และเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกให้ประชาชน รู้จักคัดแยกขยะภายในชุมชน ส่วนหนึ่งได้นำไปสู่โครงการคัดแยกขยะเปียกเพื่อทำปุ๋ยหมักชีวภาพ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการขยะชุมชน ที่คำนึงถึงชนิดและปริมาณของขยะที่มีในชุมชนของตนเป็นหลัก แม้ว่าที่ผ่านมาจะมีความพยายามที่จะแก้ไขปัญหาขยะด้วยวิธีการคัดแยกขยะ การนำขยะกลับมาใช้ใหม่ การนำขยะไปใช้ประโยชน์ เช่น ทำปุ๋ย ฯลฯ แต่ก็ไม่สามารถลดปัญหาได้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่ให้ความร่วมมือ

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะของชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญในการดำเนินการที่ผ่านมาในพื้นที่เทศบาลตำบลปะทิว มีบางชุมชนที่สามารถดำเนินการได้ตามวัตถุประสงค์ของงานที่ได้กำหนดไว้ แต่ก็ยังมีอีกบางชุมชนที่ไม่สามารถดำเนินการได้สำเร็จ

จึงเป็นเหตุผลให้ผู้วิจัยสนใจศึกษารูปแบบการจัดการขยะตามหลักสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ในเขตเทศบาลตำบลปะทิว จังหวัดชุมพร เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นให้ประชาชนร่วมกันแก้ไขปัญหาด้านขยะในพื้นที่ และจะนำผลของการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขกระบวนการจัดการขยะ และนำไปปรับใช้กับพื้นที่ต่อไปได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษารูปแบบการจัดการขยะตามหลักสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลตำบลปะทิว จังหวัดชุมพร

ขอบเขตการวิจัย

ประชากร

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษา รูปแบบการจัดการขยะตามหลักสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลตำบลปะทิว จังหวัดชุมพร โดยการศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนภายในเขตเทศบาลตำบลปะทิว โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นประชาชนที่สมัครใจร่วมงานวิจัย จำนวน 18 คน

พื้นที่การศึกษา

กำหนดเขตพื้นที่การศึกษาเฉพาะชุมชนในเขตเทศบาลตำบลปะทิว อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร

ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ เดือนมกราคมถึงเดือน พฤษภาคม 2555

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

ประชาชน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยอยู่ในชุมชนภายในเขตเทศบาลตำบลปะทิว

รูปแบบการจัดการขยะหลักสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม หมายถึง การจัดการและการควบคุมขยะและปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพทั้งหมดในเขตเทศบาลตำบลปะทิว ทำให้เกิดผลเสียทางด้านสุขภาพ

ร่างกายและการมีชีวิตอยู่รอดของมนุษย์ อนามัยสิ่งแวดล้อม สภาวะความสมบูรณ์แข็งแรงทางร่างกาย และจิตใจ รวมถึงการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมด้วยดี และปราศจากโรค

กระบวนการมีส่วนร่วม หมายถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมของประชาชน ในชุมชน เพื่อการกระทำกิจกรรมใด กิจกรรมให้เกิดผลประโยชน์ต่อชุมชน เช่น การมีส่วนร่วม ตัดสินใจกำหนดความต้องการ ค้นหาปัญหา สาเหตุปัญหา ร่วมเสนอวิธีแก้ปัญหา ร่วมเสนอจุดแข็ง จุดอ่อน แนวทางการดำเนินงาน และร่วมประเมินผลการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของประชาชน

การจัดการขยะ หมายถึง การวางแผน การจัดสรรขยะ พืช ผักผลไม้ เศษผ้า มูลสัตว์ ซากสัตว์ เศษวัสดุสิ่งของที่เก็บกวาดจากเศษสถาน อาคาร ถนน สถานที่เลี้ยงสัตว์ นำมาดำเนินการ กำจัดอย่างถูกวิธี เพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาคือเป็นมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

ร่วมกำหนดความต้องการ หมายถึง การค้นหาความต้องการที่แท้จริง ซึ่งเป็นวิธีการ ที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมของการจัดการและการควบคุมขยะ และปัจจัยสิ่งแวดล้อมทางกายภาพทั้งหมด ในเขตเทศบาลตำบลปะทิว

ร่วมเสนอจุดแข็งจุดอ่อน หมายถึง การร่วมกันเสนอจุดแข็งจุดอ่อนในการจัดการขยะ หลักสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลตำบลปะทิว

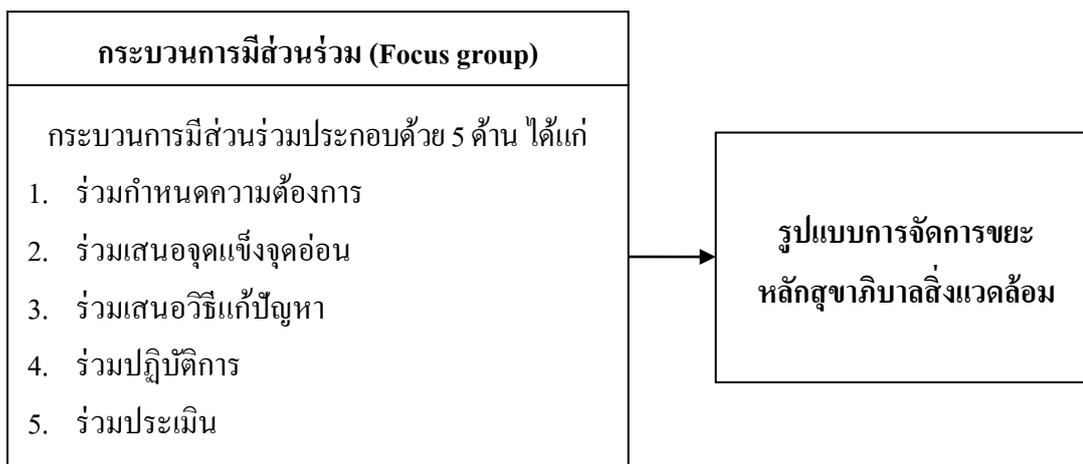
ร่วมเสนอวิธีแก้ปัญหา หมายถึง การร่วมกันเสนอร่วมเสนอวิธีแก้ปัญหาในการจัดการขยะ หลักสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลตำบลปะทิว

ร่วมปฏิบัติการ หมายถึง การร่วมปฏิบัติการในการจัดการขยะหลักสุขาภิบาลสิ่งแวดล้อม ในเขตเทศบาลตำบลปะทิว

ร่วมประเมิน หมายถึง การร่วมปฏิบัติการประเมินในการจัดการขยะหลักสุขาภิบาล สิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลตำบลปะทิว

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการทบทวนแนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัย ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน ผู้วิจัยได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ประโยชน์ของการวิจัย

ผลการวิจัยที่ได้มาใช้ในการปรับปรุงวิธีการจัดการขยะโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชนเทศบาลตำบลปะทิว ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น